

Środki zaskarżenia – notatki

Zaskarżalność można określić jako przewidzianą przez prawo procesowe możliwość żądania przez uprawniony podmiot kontroli prawidłowości (legalności i zasadności) orzeczenia sądu lub innego organu procesowego. Przesłanką dopuszczalności zaskarżenia jest zawsze istnienie decydującej czynności procesowej już dokonanej. Skarżący żąda nie tylko wydania orzeczenia o pewnej treści, ale przede wszystkim zniweczenia skuteczności prawnej wydanego orzeczenia lub dokonanej czynności.

Środek, za pomocą którego urzeczywistniona jest ta możliwość, czyli określone prawem procesowym czynności, przez które można dokonać zaskarżenia, nazywa się środkiem zaskarżenia. Skorzystanie ze środka zaskarżenia przez uprawniony podmiot może doprowadzić do uchylecia lub zmiany zaskarżonego orzeczenia.

Dla osiągnięcia tego celu ustawodawca przewiduje środki prawne o bardzo zróżnicowanym charakterze. Zróżnicowanie to wynika m.in. z dopuszczalnych podstaw zaskarżenia, charakteru i zakresy postępowania kontrolnego wywołanego ich wniesieniem, charakteru i zakresu postępowania kontrolnego wywołanego ich wniesieniem, z rezultatu, jaki skarżący osiąga w razie uwzględnienia środka zaskarżenia, a także tego, czy zaskarżone zostało orzeczenie jeszcze nieprawomocne, czy już prawomocne.

Cechą charakterystyczną środków zaskarżenia jest istnienie związku przyczynowego pomiędzy nimi a wydanymi już orzeczeniami sądowymi. **Istnienie orzeczenia jest koniecznym warunkiem powstania prawa do zaskarżenia. Środek zaskarżenia przysługuje uprawnionemu podmiotowi dlatego, że orzeczenie już zostało wydane.**

Celem zaskarżenia jest uchylecie lub zmiana orzeczenia sądowego. **Bezpośrednim celem zatem jest zawsze dążenie do uzyskania zmiany w stanie prawnym, stworzonym przez wydane już orzeczenie sądowe.** Zmiana ta polega przede wszystkim na obaleniu zaskarżonego orzeczenia, a dopiero później powstaje kwestia zastąpienia orzeczenia uchylonego nowym. Wadliwa decyzja lub nieprawidłowe orzeczenie powinno być zastąpione rozstrzygnięciem prawidłowym i trafnym, wydanym po przeprowadzeniu odpowiedniego postępowania wszczętego przez wniesienie środka zaskarżenia. Chodzi przy tym nie tylko o zaskarżenie orzeczenia obiektywnie wadliwego. Zaskarżone orzeczenie może być orzeczeniem hipotetycznie – w subiektywnej ocenie podmiotu skarżącego – wadliwe. Dopiero wynik

postępowania wywołanego wniesionym środkiem zaskarżenia ma wykazać, czy rozstrzygnięcie było wadliwe lub niezasadne.

Celem zaskarżenia jest zweryfikowanie orzeczenia sądu I instancji. W jego wyniku powinno nastąpić potwierdzenie jego prawidłowości lub wydanie nowego orzeczenia wolnego od wad.

Tradycyjnie wyodrębnia się błędy w orzekaniu, uwidoczniające się w wadliwym rozstrzygnięciu oraz błędy w postępowaniu, uwidoczniające się w wadliwym postępowaniu poprzedzającym wydanie orzeczenia.

W. Broniewicz dokonał podziału środków zaskarżenia na trzy grupy:

1. środki zaskarżenia zwyczajne, czyli środki odwoławcze, które odznaczają się dewolutywnością i suspensywnością;
2. środki zaskarżenia szczególne, które odznaczają się jedynie suspensywnością, nie przenoszą one sprawy do sądu wyższej instancji, lecz powodują jej przedstawienie do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia sądowni, który wydał zaskarżone orzeczenie;
3. środki zaskarżenia nadzwyczajne, które przysługują od orzeczeń prawomocnych.

Kodeks postępowania cywilnego przewiduje następujące środki zmierzające do uchylecia lub zmiany czynności decyzyjnych organów procesowych:

1. Sprzeciw od wyroku zaocznego
2. Środki odwoławcze, czyli:
 - a. apelacja
 - b. zażalenie
3. Skarga kasacyjna
4. Skarga na orzeczenie referendarza sądowego
5. Skarga o wznowienie postępowania
6. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia
7. Zarzuty od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym
8. Sprzeciw od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym
9. Sprzeciw od nakazu zapłaty w europejskim postępowaniu nakazowym,
10. Sprzeciw od nakazu w elektronicznym postępowaniu upominawczym

11. Skarga na czynności komornika
12. Zarzuty na plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji
13. Skarga na plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji przez zarząd przymusowy
14. Skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego

W literaturze procesowej przeprowadzono liczne podziały środków zaskarżenia, w zależności od przyjętego kryterium. Podstawowe kryterium stanowi charakter orzeczenia, które podlega zaskarżeniu, i z tego punktu widzenia istnieją:

- 1) Środki zaskarżenia zwyczajne w stosunku do orzeczenia nieprawomocnego,
- 2) Środki zaskarżenia nadzwyczajne, jeżeli orzeczenie podlegające zaskarżeniu jest prawomocne.

Z punktu widzenia podmiotu dokonujące kontroli zaskarżonego orzeczenia i postępowania wyróżnia się:

- 1) Środki odwoławcze **dewolutywne** (wywołujące skutek w postaci dwolutywności), które **powodują wszczęcie postępowania odwoławczego w sądzie wyższej instancji**,
- 2) Środki zaskarżenia **niedewolutywne**, które **pociągają za sobą kontrolę zaskarżonego orzeczenia w postępowaniu przez sądem tej samej instancji co sąd, który wydał zaskarżone orzeczenie**.

Przyjmując jako kryterium podziału stosunek orzeczenia sądu odwoławczego do zaskarżonego orzeczenia, wyróżnia się:

- 1) Środki zaskarżenia kasatoryjne, które w razie uwzględnienia mogą prowadzić jedynie do uchylenia zaskarżonego orzeczenia.
- 2) Środki zaskarżenia reformatoryjne, które w razie przyjęcia ich zasadności powodują nie tylko uchylenie zaskarżonego orzeczenia, lecz również wydanie przez sąd uchylający nowego orzeczenia merytorycznego.

Z punktu widzenia rodzaju błędu, który może stanowić podstawę zaskarżenia, wyróżnia się:

- 1) Środki zaskarżenia pełne, w stosunku do których ustawa nie ogranicza podstaw ich wniesienia (mogą je stanowić wszelkie wady postępowania i orzeczenia odnoszące się zarówno do podstawy faktycznej, jak i prawnej).
- 2) Środki zaskarżenia niepełne, które można wnieść jedynie na podstawach wskazanych w ustawie.

Zasady zaskarzania orzeczeń:

- zasada jednolitości,
- zasada dwuinstancyjności,
- zasada skargowości,
- zasada legalności,
- zasada ekonomii procesowej,
- zasada wyłączności.

Do warunków dopuszczalności środków zaskarżenia należy zaliczyć:

- istnienie zaskarżonego orzeczenia,
- właściwy dla danego orzeczenia środek zaskarżenia,
- legitymację do zaskarżenia,
- gravamen (interes we wniesieniu środka zaskarżenia),
- termin do zaskarżenia,
- wymagania formalne zaskarżenia.

Wniesienia środka zaskarżenia wszczyna odpowiednie postępowanie, którego przebieg uzależniony jest od rodzaju środka zaskarżenia. Postępowanie to może toczyć się przed tym samym sądem, który wydał zaskarżone orzeczenie, bądź przed sądem wyższej instancji lub innym sądem hierarchicznie wyższym.

Wspólną cechą postępowania po wniesieniu środka zaskarżenia jest zbadanie, czy konkretny środek zaskarżenia jest dopuszczalny z ustawy, właściwy dla danego orzeczenia, czy został wniesiony w przypisanym terminie i czy spełnia wymagania formalne przewidziane przez ustawę dla tego środka zaskarżenia.

Konsekwencje takiego badania są różnie unormowane w odniesieniu do poszczególnych środków zaskarżenia. W wyniku pozytywnej oceny właściwy sąd nadaje wniesionemu środkowi bieg. W odniesieniu do środków odwoławczych badanie wstępne dokonywane jest przez sąd, do którego zgonie z przepisami Kpc środek odwoławczy został wniesiony i ma charakter postępowania międzyinstancyjnego. Postępowanie wstępne przed sądem, który wydał zaskarżone orzeczenie i do którego został wniesiony środek odwoławczy, zostaje powtórzone przed sądem II instancji.

Jeśli chodzi o postępowanie wywołane wniesieniem innego środka zaskarżenia, to zakres tego postępowania zależy od rodzaju środka zaskarżenia.

Jeśli chodzi o nadzwyczajne środki zaskarżenia, to postępowanie może być ponadto dwufazowe w innym jeszcze sensie. Przy skardze o wznowienie postępowania sąd najpierw rozstrzyga o dopuszczalności wznowienia, a dopiero po pozytywnym rozstrzygnięciu tej kwestii rozpoznaje sprawę międzyinstancyjnie. W postępowaniu ze skargi kasacyjnej Sąd Najwyższej najpierw bada, czy skarga powinna być przyjęta, i dopiero na skutek pozytywnego postanowienia o przyjęciu skargi do rozpoznania bada skargę merytorycznie.

Uwzględnienie i nieuwzględnienie środka zaskarżenia

Pozytywne – uchylenie zaskarżonego orzeczenia. Jednakże w takim wypadku dopiero przeprowadzenie postępowania mającego na celu ponowne rozpoznanie sprawy i wydanie innego orzeczenia w miejsce uchylonego prowadzi do zakończenia postępowania. W niektórych wypadkach następuje przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi niższej instancji albo sąd rozpoznający środek zaskarżenia sam wydaje inne rozstrzygnięcie w miejsce uchylonego (np. zmienia zaskarżone orzeczenie, albo odrzuca pozew, albo postępowanie umarza).

Negatywne zakończenie postępowania wszczętego przez wniesienie środka zaskarżenia następuje w razie:

- 1) odrzucenia środka z powodu jego niedopuszczalności,
- 2) umorzenia postępowania wszczętego przez wniesienie środka (art. 182 § 3, 349 § 1, 391 § 2), czy też stwierdzenia przez sąd, że zaskarżone orzeczenie pozostaje w mocy wskutek cofnięcia środka zaskarżenia (art. 497 § 1)

- 3) nieuwzględnienie środka zaskarżenia z powodu jego bezzasadności, co znajduje wyraz w oddaleniu środka bądź w utrzymaniu zaskarżonego orzeczenia w mocy (np. 347, 385, 412 § 2).